

Uchwała z dnia 13 października 2004 r., III CZP 54/04

Sędzia SN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

Sędzia SN Bronisław Czech

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "K., sp. z o.o. w K. przeciwko komornikowi rewiru I przy Sądzie Rejonowym w S.O. – Bożenie S.-Z. i Skarbowi Państwa – Sądowi Rejonowemu w S.O., przy udziale interwenienta ubocznego Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A. w W., Inspektoratu w S.O. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 13 października 2004 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu postanowieniem z dnia 2 czerwca 2004 r.:

„Czy treść art. 23 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji stanowi samoistną podstawę odpowiedzialności odszkodowawczej komornika i wyłącza stosowanie art. 415 k.c.?”

podjął uchwałę:

Przewidziana w art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.) odpowiedzialność odszkodowawcza komornika za szkodę wyrządzoną w toku egzekucji przed dniem 1 września 2004 r. jest odpowiedzialnością deliktową za działanie niezgodne z prawem.

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne pojawiło się w związku z następującym stanem faktycznym.

Strona powodowa wystąpiła o odszkodowanie przeciwko komornikowi przy Sądzie Rejonowym i Skarbowi Państwa – Prezesowi tego Sądu w wysokości 71 473,44 zł z odsetkami w związku z wadliwym – według powoda – prowadzeniem

egzekucji. Sąd Okręgowy oddalił powództwo, gdyż po stronie wierzyciela nie wystąpiła szkoda jako niezbędna przesłanka odpowiedzialności komornika na podstawie art. 769 § 1 k.p.c. w związku z art. 421 k.c. Tym samym nie było także podstaw do przyjęcia odpowiedzialności Skarbu Państwa.

Rozpoznając apelację strony powodowej, Sąd Apelacyjny powziął wątpliwości dotyczące prawnego ukształtowania odpowiedzialności komornika za szkodę powstałą w toku prowadzonej egzekucji w związku z tym, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 20 stycznia 2004 r., SK 26/03 (OTK-A Zb.Urz. 2004, nr 1, poz. 3), orzekł, iż art. 769 k.p.c. jest niezgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji. Stwierdzenie niekonstytucyjności art. 769 spowodowało pojawienie się pytania o prawne znaczenie regulacji zawartej w art. 23 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U Nr 133, poz. 882 ze zm. – dalej: "u.k.s.e.") w zakresie odpowiedzialności komornika za szkody wyrządzone podczas prowadzenia przez niego egzekucji sądowej. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje: (...)

Przed wejściem w życie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji odpowiedzialność odszkodowawczą komornika i Skarbu Państwa w związku z działalnością komornika regulował art. 769 k.p.c. W literaturze i orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowano, że przepis ten stanowił przykład regulacji szczególnej i wyłączał tym samym ogólne reguły odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariuszy państwowych zawarte w art. 417 i 419 k.c. (por. np. uchwała Połączonych Izb – Izby Cywilnej i Administracyjnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 12 kwietnia 1989 r., III CZP 49/88, OSNCP 1989, nr 9, poz. 128 oraz wyroki z dnia 15 kwietnia 2000 r., V CKN 33/00, nie publ. i z dnia 4 września 2002 r., I CKN 926/00, "Monitor Prawniczy" 2002, nr 19, s. 869). Przepis art. 769 § 1 k.p.c. statuował szczególne przesłanki powstania odpowiedzialności odszkodowawczej komornika, a Skarb Państwa odpowiadał solidarnie z komornikiem za szkodę wyrządzoną przez komornika (art. 769 § 2 k.p.c.)

Regulacja zawarta w art. 23 ust. 1 u.k.s.e., dotycząca odpowiedzialności odszkodowawczej komornika za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności komorniczych, spowodowała powstanie zagadnienia stosunku tego przepisu do reguł odpowiedzialności odszkodowawczej komornika przewidzianych w art. 769 k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowało się stanowisko, że art. 23

u.k.s.e. nie wyłączał stosowania art. 769 k.p.c. w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej komornika sądowego jako organu egzekucyjnego i solidarnej odpowiedzialności Skarbu Państwa z komornikiem (por. np. uchwała z dnia 11 lipca 2000 r., III CZP 24/00, OSNC 2000, nr 11, poz. 198 oraz wyroki z dnia 21 listopada 2003 r., V CK 56/03, nie publ. i z dnia 4 września 2002 r., I CKN 926/00). Przepis art. 23 u.k.s.e. uznany został za przepis ogólny, obejmujący w sensie przedmiotowym wszystkie czynności komornika wymienione w art. 2 u.k.s.e. („czynności egzekucyjne w sprawach cywilnych i inne czynności przekazane na podstawie odrębnych przepisów”), natomiast art. 769 k.p.c. miał charakter przepisu szczególnego i odnosił się tylko do odpowiedzialności odszkodowawczej komornika jako organu egzekucyjnego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawiła się tendencja dokonywania wykładni art. 769 k.c. w kontekście przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej za działania organów władzy publicznej, określonych w art. 77 ust. 1 Konstytucji. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2003 r., V CK 56/03, stwierdzono, że przy interpretacji art. 769 k.p.c. w zgodzie z art. 77 ust. 1 Konstytucji należy przyjmować, iż komornik obowiązany jest do naprawienia szkody wyrządzonej nie umyślnie lub przez niedbalstwo, lecz przez działanie niezgodne z prawem (por. także uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 1 stycznia 2002 r., I CKN 581/99, OSNC 2002, nr 10, poz. 128). Należy jednak odnotować utrzymywanie się interpretacji odmiennej; w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2002 r., V CKN 1347/00 ("Biuletyn SN" 2003, nr 6, s. 10) przyjęto, że dla stwierdzenia odpowiedzialności odszkodowawczej komornika i Skarbu Państwa niezbędne jest wystąpienie przesłanek tej odpowiedzialności z art. 769 § 2 k.p.c.

Pierwszy kierunek interpretacji art. 769 k.p.c. spowodowany został wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00 (OTK Zb.Urz. 2001, nr 8, poz. 256), w którym uznano m.in., że art. 417 k.c. rozumiany w ten sposób, iż Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie funkcjonariusza przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, jest zgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji. Stanowisko to motywowano w ten sposób, że wspomniany przepis Konstytucji kreuje podmiotowe prawo jednostki do uzyskania odszkodowania w razie niezgodnego z prawem działania władzy publicznej i określa jednocześnie wszystkie podstawowe przesłanki powstania tej odpowiedzialności. Nie ma znaczenia, czy działanie organu władzy publicznej,

noszące cechy działania niezgodnego z prawem, było zawinione. Przepis art. 77 ust. 1 Konstytucji tworzy zatem surowsze przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej w porównaniu z ogólnymi przesłankami odpowiedzialności deliktowej, u podstaw której leży zasada winy (art. 415 k.c.).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 stycznia 2004 r., SK 26/03, stworzył nową sytuację prawną w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej komornika, wyeliminowany został bowiem z porządku prawnego art. 769 k.p.c., pozostał natomiast art. 23 ust. 1 u.k.s.e. Istniejący stan prawny zrodził wątpliwości Sądu Apelacyjnego co do prawnego znaczenia regulacji prawnej zawartej w tym przepisie; chodzi przede wszystkim o przesłanki odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez komornik przy wykonywaniu czynności oraz jej relację do reguł odpowiedzialności deliktowej.

Z pewnością odrzucić należy interpretację niełąńczącą z treścią art. 23 ust. 1 żadnego znaczenia normatywnego ze względu na to, że deklaruje on tylko odpowiedzialność odszkodowawczą komornika w sferze jego działalności egzekucyjnej i pozaegzekucyjnej. Trudne byłoby także do zaakceptowania stanowisko, że art. 23 ust. 1 u.k.s.e. w sposób wyczerpujący określa konstrukcję odpowiedzialności odszkodowawczej komornika (w odniesieniu do przesłanek oraz zasady tej odpowiedzialności) i reguluje tę odpowiedzialność na zasadzie ryzyka, skoro nie przewidziano w nim w sposób wyraźny zasady winy.

Właściwa jest taka wykładnia art. 23 ust. 1 u.k.s.e., która nie wyłącza możliwości rozpatrywania odpowiedzialności odszkodowawczej komornika według ogólnych reguł odpowiedzialności *ex delicto*. W uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego dnia 20 stycznia 2004 r. trafnie przyjęto, że komornika nie łączy ze stronami postępowania egzekucyjnego stosunek o charakterze cywilnoprawnym (np. stosunek zlecenia), lecz stosunek publicznoprawny, gdyż w państwie prawa przymusowe wykonanie wyroków w sprawach cywilnych nie odbywa się w wyniku działań osobistych wierzyciela ani osób, którym zleca on wykonanie wyroku sądowego. Wyrządzenie przez komornika szkody stronie postępowania egzekucyjnego w ramach stosunku publicznoprawnego należy zatem rozpatrywać w świetle przepisów o odpowiedzialności deliktowej. Pojawia się tylko kwestia, w jakim zakresie może nastąpić odesłanie do reguł odpowiedzialności deliktowej przy ocenie odpowiedzialności odszkodowawczej komornika.

Skoro nieobowiązujący już art. 769 k.p.c. stanowił regulację prawną szczególną w rozumieniu art. 421 k.c. w zakresie ukształtowania odpowiedzialności odszkodowawczej komornika i Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez komornika w toku egzekucji, to jego eliminacja z porządku prawnego powoduje, że oceny odpowiedzialności odszkodowawczej obu tych podmiotów należy dokonywać w ramach ogólnych reguł odpowiedzialności deliktowej. Takie stanowisko wynika także z uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 stycznia 2004 r. (pkt 8 uzasadnienia).

Zgodnie z art. 1 u.k.s.e., komornik sądowy jest funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym. Należy go zaliczyć do organów władzy publicznej, wykonujących powierzone przez ustawę zadania przymusowego wykonywania orzeczeń sądowych. Z tej racji odpowiedzialność odszkodowawcza za szkodę wyrządzoną przez komornika przy wykonywaniu władzy publicznej mieści się w ramach konstytucyjnego modelu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną w wyniku niezgodnych z prawem działań organu władzy publicznej, przewidzianego w art. 77 ust. 1 Konstytucji (np. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2002 r., I CKN 581/99, OSNC 2002, nr 10, poz. 128). Spostrzeżenie to prowadzi do wniosku, że odpowiedzialność deliktowa komornika, po eliminacji art. 769 k.p.c. z porządku prawnego, nie może być oparta na zasadzie winy. Dlatego trudno uzasadnić wyrażoną w motywach pytania prawnego sugestię, że „przepis art. 77 ust. 1 Konstytucji nie wyłącza zasady osobistej odpowiedzialności funkcjonariuszy państwowych w oparciu o treść art. 415 k.c.”, jeżeli prawnym usprawiedliwieniem takiej odpowiedzialności miałyby być zasada winy funkcjonariusza. Subiektywna, osobista odpowiedzialność komornika naruszałaby konstytucyjny model odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej, jeżeli zatem – jak wspomniano – art. 23 ust. 1 u.k.s.e. odsyła do ogólnych reguł odpowiedzialności deliktowej, to odesłanie to nie może pominąć konstytucyjnego modelu odpowiedzialności odszkodowawczej za szkodę wyrządzoną wykonywaniem władzy publicznej.

Dla określenia odpowiedzialności odszkodowawczej komornika miarodajne są ogólne przesłanki odpowiedzialności deliktowej przewidziane w art. 415 k.c., natomiast nie wchodzi już w grę wina jako zasada tej odpowiedzialności. W tej sytuacji należy stwierdzić, że przewidziana w art. 23 ust. 1 u.k.s.e. odpowiedzialność odszkodowawcza komornika za szkodę wyrządzoną w toku

egzekucji przed dniem 1 września 2004 r. jest odpowiedzialnością deliktową za działania lub zaniechania komornika niezgodne z prawem.

Wypada zwrócić jeszcze uwagę, że takie ukształtowanie odpowiedzialności komornika przewidywano w projekcie zmiany ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji z dnia 15 czerwca 2004 r. (druk Sejmowy nr 3009). Zgodnie z art. 23 ust. 1 w nowym brzmieniu, nadanym przez ustawę z dnia 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 236, poz. 2356), komornik jest obowiązany do naprawienia szkody przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności. W ustawie tej statuowano także odpowiedzialność solidarną Skarbu Państwa z komornikiem (art. 23 ust. 3 u.k.s.e.).

Z przedstawionych racji Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.